

PROIECT LA LIMBA ROMANA

LUMEA BASMULUI

Potrivit Dictionarului de termeni literari “Cuvantul basm este derivat din vechea slava de la “basni” ceea ce inseamna nascocire , scornire.Termenul defineste o specie a epicii populare si culta cu raspandire mondiala , in care se nareaza intamplari fantastice ale unor personaje imaginare (feti-frumosi , zane , animale nazdravane) aflate in lupta cu fortele nefaste ale naturii sau ale societatii , simbolizate prin balauri , zmei , vrajitoare , pe care ajung a le birui pana la urma”.

Basmele au ramas de-a lungul veacurilor operele cele mai indragite de copii , incepand din primii ani ai copilariei si pana aproape de adolescenta.Producand o impresie puternica asupra imaginatiei si sensibilitatii copiilor , prin morala lor pozitiva si usor de receptionat , basmele au o deosebita insemnatate educativa.

In basme domina fantasticul atat in cadrul in care se desfasoara actiunea , cat si in prezentarea personajelor care fie ca au calitati hiperbolizate , supraomenești , fie ca sunt fiinte cu infatisari si insusiri supranaturale , sau obiecte care au insusiri neobisnuite.

Tema basmelor este lupta dintre bine si rau , care se termina intotdeauna cu victoria binelui Adeseori tema basmului se sprijina pe conflictul cauzat de inegalitatile sociale , pe contrastul dintre bogatie si saracie , dintre harnicie si lene , dintre modestie si ingamfare , curaj si lasitate , viclenie si cinste , dintre adevar si minciuna.

Eroul pozitiv al basmelor este in majoritatea cazurilor Fat-Frumos , pe care il gasim sub denumiri felurite , dar intrupand intotdeauna aceleasi calitati.El este de obicei un om puternic , viteaz si hotarat , perseverent in realizarea telului sau.El nu reuseste numai datorita fortei fizice si vitejiei , ci si datorita istetismii , prezentei de spirit si curajului sau.

Eroul pozitiv al basmelor este adesea fiu de oameni saraci , ca in basmele “Tugulea , fiul unchiasului si al matusii” sau “Ciobanasul cel istet”.

Uneori , la inceputul basmului , eroul principal e prezentat chipes , stralucind de frumuseti si plin de voiosie.Alteori apare lipsit de stralucire , este o figura neinsemnata , pe care ceilalti frati mai mari il considera inferior (Calin , Tugulea).In realitate , el este numai lipsit de experienta vietii.In desfasurarea actiunii basmului el reuseste sa-si puna in evidenta calitatile sale deosebite , dovedind ca nu este nici prost , nici naiv sau nefolositor , cum se credea , ci ca , dimpotriva , are cele mai alese insusiri.El este de obicei ultimul dintre cei trei frati si e desconsiderat de acestia (Prislea cel voinic si merele de aur ; Harap Alb).

Fata de fratii sai considerati mai destepti , dar care in realitate sunt sireti si invidiosi , hrapareti si egoisti , Praslea , cel de-al treilea dintre frati , se deosebeste prin umanism , cinste , curaj , indemanare , iscusinta etc.O alta caracteristica a eroului principal din basme este mila lui pentru diferite vietuitoare , care , la randul lor , il ajuta sa invinga toate greutatile si sa iasa biruitor din toate incurcaturile.

Eroina basmelor este de obicei Ileana Cosanzeana ; uneori inasa poarta alt nume.Alteori , n-are nume : este fata mijlocie sau cea mica a imparatului.Despre frumusetea ei se dusese vestea peste mari si tari.Fata din popor sau fiica de imparat , ea

este salvata de Fat-Frumos din robia Zmeului sau a vreunei vrajitoare , ca Muma-Padurii.Alteori , eroina are caracteristici asemanatoare cu cele ale lui Praslea ; este modesta si muncitoare ; are multe de suferit din partea mamei vitrege sau este slujnica la o stapana bogata si rea.In cele din urma , prin harnicie , prin curaj , perseverenta , modestie sau istetime , ea reuseste sa infrunte toate greutatile , sa invinga raul , devenind fericita alaturi de Fat-Frumos (Fata unchiasului)

Eroii pozitivi din basme sunt ajutati in lupta lor pentru victoria binelui de diferite personaje cu insusiri supranaturale , create de fantezia poporului.Uneori , eroul principal este ajutat de un frate bun (Afin si Dafin).Alteori , in ajutorul personajului pozitiv vin fiinte omenesti cu puteri supranaturale : Flamandul si Setosul (din basmul Tugulea , fiul unchiasului si al matusii) sau fiinte fantastice , ca zanele : Zana Apelor , Zana Zorilor etc.

Adeseori , Fat - Frumos este ajutat de diferite vietuitoare din lumea animalelor.Prietenul si sfatuitorul sau in toate imprejurarile este calul nazdravan , care-si insoteste stapanul tot timpul , ducandu-l “ca vantul si ca gandul” si sfatuindu-l cum sa iasa din incurcaturile cele mai grele sau cum sa invinga piedicile ce-i stau in cale.Alaturi de Fat-Frumos , in basmul popular , calul nazdravan joaca un rol important.Fara cal , faptele eroice ale lui Fat-Frumos nu s-ar putea realiza.Asa cum arata George Calinescu in studiul sau Estetica basmului , “mitologia hipica e vasta , reducandu-se in fond la ideea strabaterii fulgeratoare a spatelui”.De cele mai multe ori calul are un numar variat de aripi , care-l ajuta sa strabata cu mai multa rapiditate distantele.In basm calul nazdravan apare ca un animal dotat cu insusiri intelectuale exceptionale , ca un pretios sfatuitor al omului , care vorbeste cu voinicul in limba acestuia.Uneori calul nazdravan poarta in urechi diferite obiecte folosite de Fat-Frumos spre a scapa din primejdie : gresia care se preface in munte de piatra , peria care se transformeaza in padure deasa , haine , arc , sageti etc.Eroul pozitiv este ajutat si de vietuitoarele carora le facuse un bine , dandu-le ajutor in imprejurarile grele.Din aceasta categorie fac parte pasari , pesti , raci etc.

Eroul principal are nenumarati prieteni.Adesea apar in basm uriasi cu puteri supranaturale , care se leaga frati de cruce cu eroul principal.Uriasii se pot grupa in mai multe categorii.Unii sunt intruchipari ale fortelor si anomaliiilor naturii ; intotdeauna reprezinta insa si unele limite ale puterii omului , care ar dori sa poata smulge padurea , pisa piatra , reteza muntii , modifica temperatura.

O alta categorie de personaje reprezinta fenomene meteorologice si cronologice , personificari ale vanturilor : Mama crivatului , Mama vantului turbat In unele basme apar si zanele , binevoitoare fata de eroul principal , simbolizand binele si frumosul.Tot un fel de zane sunt si ursitoarele , prevestitoare bune sau rele ale vietii omului.

Dar personajul principal nu are numai prieteni.El are si numerosi dusmani.Ca simbol al binelui , el are de infruntat pe reprezentantii raului , cu care lupta si-i invinge fie prin forta si curaj , fie prin iscusinta si prin istetime.

Printre dusmanii personajului pozitiv apar mai intai oamenii.In unele basme il dusmanesc chiar fratii mai mari , care-l invidiaza pentru faptele sale de vitejie.Dusmanii eroinei basmului sunt uneori surorile sale sau mama sa vitrega , care o dusmaneste pentru frumusetea ei (Mama cea rea).Alteori , desi munceste cu toata sarguinta , eroina e dusmanita de mama sa vitrega pentru ca fetele acesteia nu au aceleasi calitati ca ea (Fata unchiasului).

Personajele negative sunt unele fiinte monstruase sau cu puteri supranaturale : zmeul , balaurul , simbolizand manifestarile neintelese si inspaimantatoare ale naturii sau elemente negative din viata sociala.

Zmeii sunt fiinte uriase , create de fantezia poporului , care au si unele asemanari cu omul , si unele aspecte de monstru.

Zmeii sunt nu rareori hoti.Imparatul cel cu gradina cu merele de aur nu poate avea mere , fiindca , desi a pus paznicii cei mai strajnici din toata imparatia , cineva fura merele in noaptea in care se parguiesc.Fiul cel mare al imparatului se pune la panda , insa dupa miezul noptii il apuca “o picoteala de nu se mai poate tine pe picioare”.La fel se intampla si cu fiul mijlociu , peste un an.In anul al treilea , fiul cel mic , Prislea , asezandu-se intre tepuse , izbuteste sa biruie somnolenta.Atunci aude un fasait prin gradina , fosnetul se apropie de pom.Prislea trage trei sageti pe rand , un geamat iese de langa pom , se face apoi tacere de moarte.Voinicul poate culege cateva mere de aur spre a le duce pe o tipsie tatalui sau , dupa aceea se ia pe urmele zmeului , dupa dara de sange , ce se pierde intr-o pustietate (Prislea cel voinic si merele de aur).

Portretul fizic al zmeului ramane nedeslusit.In orice caz este si el o fiinta cu mari forte fizice , epuizabile , un urias... Puterea sa e herculeana...Zmeul e dotat cu un mare simt olfactiv , mirosind indata prezenta unui om...Un mijloc de aparare , de persecutie sau de mistificatie al zmeului este metamorfoza...Un zmeu se preface in balaur...Altul se face bustean...Indeobste zmeul e o fiinta violenta si crunta , avand o repulsie congenitala pentru oamenii de pe taramul nostru al caror miros il irita.

Zmeul are mama , frati , surori , fete , duce o adevarata viata de familie intr-o gospodarie asezata.Nu e in nici un caz o vietate salbatica.

In privinta caracterului , zmeoaicele , indeosebi mama zmeilor , sunt mai aprige.Fata-voinic , furand pe Ileana-Simziana pentru stapanul ei , imparatul , mama zmeului se ia dupa ea “ca o leoaica , cu o falca in cer si una in pamant , si aruncand vapaie din gura ei ca dintr-un cuptor”.

Zmeoaicele sunt dupa toate semnele foarte prolifiche , zmeii traiesc in tari cu imparati si crai , constituie armate , apar in masa.Fat-frumos lupta la podul de arama cu trei zmei , la cel de argint cu noua , la cel de aur cu zmei “cata frunza si iarba este pe campie”(Fat-Frumos si fata lui Rosiu - imparat).Castelul zmeilor in care e tinuta Ileana Cosinzeana e pazit de patruzeci si doi de zmei , vanjosi.Zmeoaica e si vrajitoare.

In rezumat , zmeoaica batrana e o mama care-si iubeste cu ardentia copiii , indeosebi feciorii , ii insoara si-i razbuna cand sunt omorati.Ea are puteri uriase , zboara prin aer , prefacuta intr-un fenomen natural , se catara pe munti , soarbe pe vrajmasi , ii impietreste si mai ales e o mare rozatoare , avand colti cu care gaureste piatra si mananca pomii.E apriga si de un temperament incoercibil si la suparare plesneste in sensul propriu al cuvantului.

Locuinta zmeilor indica o treapta superioara de civilizatie , asemanatoare cu cea a imparatilor.Zmeul cel mare poseda un palat cu totul si cu totul de arama , cel mijlociu un palat de argint , cel mic , un palat de aur.Casa altor zmei , asezata “unde-si intarca dracul copiii” , e cu tavan cu grinzi (Greuceanu).

Pe de alta parte zmeii in ciuda fortei lor fizice sunt fricosi , lipsiti de rationament , chiar de-a dreptul natangi putand fi usor pacaliti si omorati de un om istet.Adaptarea lor ca

si a animalelor inferioare e unilaterala si lipsita de fantezie.Cand cineva a descoperit puterea lor , ei nu pot inventa nimic spre a face fata agresiunii.Frica il face pe zmeu sa se umileasca si sa fie disimulator.

Balaurul este o reptila monstruoasa , foarte des intalnita in basme avand trei pana la douasprezece capete , varsand foc si smoala pe nari.

Formele organice reprezinta o disproportie intre masa corporala si dezvoltarea centrilor superiori , apararea se face simplist prin intimidare si fara adaptare prin reflectie la conditiile imediate.Balaurul e monstrul redus numai la reflexe , pe care omul , inspaimantat intai de aspectul lui strain geometriei frumosului , il invinge usor , cunoscandu-i functiunea elementara si cautand indeosebi sa opreasca procesul de refacere celulara.

Balaurul se deosebeste de zmeu prin aceea ca este o reptila gigantica cu mai multe capete.Deci e un animal.Sunt balauri zburatori si balauri nezburatori.

Balaurul se hraneste adesea cu oameni.” A fost odata intr-o tara un balaur mare , nevoie de cap.El avea sapte capete , traia intr-o groapa si se hranea numai cu oameni.Cand iese el la mancare , toata lumea fugea , se inchidea in case si sta ascunsa pana ce-si potolea foamea cu vreun drumet pe care-l tragea ata la moarte”.(Balaurul cel cu sapte capete)

Elementele fantastice , personificarea animalelor si a obiectelor isi au originea in animismul omului primitiv , care acorda obiectelor de care avea nevoie , dupa ce le confectiona , o forta supranaturala.Astfel , apar in basme nenumarate obiecte fermecate , care actioneaza la porunca omului , venind in ajutorul personajului pozitiv : masa care se asaza si se strange si ale carei bucate nu se termina niciodata , buzduganul sau topotul care zboara si taie sau loveste singur , covorul sau cizmele cu care se zboara prin vazduh.Trasatura lor caracteristica consta in faptul ca ele isi pierd calitatile si nu mai aduc foloase daca au cazut in mainile unui om neprinceput , lenes , lacom sau necinstit.

Aceste imagini ale obiectelor cu puteri miraculoase raman din copilarie in mintea omului si pot deveni un imbold pentru noi creatii in domeniul stiintei.

Basmul este pretios si pentru ca pune intr-o lumina vie ce e bine si ce e rau , ajutandu-l pe copil sa-si insuseasca aceste reprezentari morale.

Lectura basmelor prezinta o deosebita importanta educativa si prin reliefarea calitatilor eroilor , care constituie pentru copii modele demne de urmat.Din faptele eroului pozitiv , ei invata sa fie curajosi si darji , perseverenti si hotatati , modesti si harnici , cinstiti si drepti , prieteni adevarati , exprimand compasiune fata de cei mai slabi , admiratie fata de cei optimisti si increzatori in fortele lor.

Basmele sunt si puternice mijloace de dezvoltare a atentiei si a memoriei.Ascultandu-le sau citindu-le , copiii isi exerseaza atentia urmarind cu incordare peripetiile narate.

Basmul este valoros atat pentru educarea artistica a copiilor cat si pentru dezvoltarea limbajului.Citind basmele , copiii intalnesc mereu expresiile care le sunt cunoscute si se bucura atunci cand le stiu.Ei memoreaza cuvintele cu care incep si se incheie , precum si acelea care se repeta , astfel expresiile proprii limbii poporului intra in limbajul lor.

Basmul este un minunat mijloc de educare a gustului pentru frumos , prilejuind copilului puternice emotii estetice.